

1. **LEN** (94) *sb m*

e jasne (tylko z Mącz; Cn e pochylone).

sg N len (25). ◇ G lnu (38). ◇ D lnu (1). ◇ A len (19). ◇ I ln(e)m (5). ◇ L ln(e) (1). ◇ pl N lny (1). ◇ G ln(o)w (3). ◇ A lny (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. bot. *Linum usitatissimum L. (Rost); len zwyczajny, roślina z rodziny lnowatych (Linaceae); linum Mymer¹, Mącz, Calep, Cn (63) : Oracz niegdy był lnu nąsiał/ Izby z niego przędziwo miał BierEz N, N [3 r.]; Mymer¹ 17; MetrKor 57/120v, 59/283; KAnia przędza wije fie po zielu y po ln(e) FalZioł I 28d, I 79a; LibMal 1544/85v, 1547/133v; ZapWar 1558 nr 2686; Leop Is 19/9; Niewiały Liwońkie fą vrodliwe/ ále nie robotne/ chocia máią Len fláchetny á nie przędą go/ wolą gi przedawác á płótno kupowác. BielKron 437v; Mącz 195a, 209b, 372d; Sok też ze lnu zielonego wzrok czyści y twierdzi SienLek 65v, 65v marg, 239v, X2v; Calep 606b; GostGospSieb + 4.*

W połączeniach szeregowych (3): gdy fie zábawi około ogrodow/ około nabiáłow/ około lnow/ około konopi/ wżytko á wżytko może fie to łowicie oplácic RejZwierc 109; GostGosp 164, 167.

W przeciwstawieniu: »len ... konopie« (1): A báby gdy Lnu nie máisz/ niech Konopie przędą. RejFig Ee4.

W charakterystycznych połączeniach: len ślachtetny, zielony (2).

Zwrot: »brać len; branie lnu« = rwać ten na polu; carpere a. vellere linum, vulsura lini Mącz [szyk zmienny] (3;1): Vulsura lini, Branie lnu. Mącz 478c, 39b, 478c; Len/ konopie/ máią brác tak coby káždy lnop mniej áni więcej nie czynił iedno garść GostGosp 124.

Szereg: »(tak, i) len, (jako, i, albo) konopie« [szyk 6:2] (8): FalZioł V 62; Dom tedy albo miefzkánie nie ma być ná mieyfcu bágniým blifku Ieżiorá álbo błotá/ gdzieby moczono Len álbo konopie SienLek 2v; GostGosp 52, 112 [2 r.], 124 [3 r.]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.; w przeciwstawieniu 1 r.].

a. *Włókna lub przędza z tej rośliny (czasem może nici); pensum Murm, BartBydg; linamentum Mącz (25) : Pensa. et est pluralis numeri. [...] Das werck/ ader die wol das an dem racken ift. Len álbo wełná ná kádzylei. Murm 145; BartBydg 110b; Też na remę niezitową Lnem kadzienie, ieft dołwiadczoney pomocy FalZioł V 77v; GliczKsiąż M6; Thrćiny przełomioney nie zethrze/ y lnu kurzącego [et linum fumigans] fie nie vgási Leop Is 42/3, Iudic 15/14; Też áby nie miefzał lnu z wełną/ álbo tkał połpołu wełnę ze lnem/ przeto Zydowie y dziś lnianými niciámi fukniey nie łzyią. BielKron 36v, 4v, 36v, 442v, 451, 453v [2 r.]; Linamentum, Przędziwo/ yáko yeft len/ nici przędźione. Mącz 195a, 71d; on len ktorys tám wetkał w ránę wymuy dnia trzećiego SienLek 171, 171; HistLan F5v; CzechEp 18; WujNT Matth 12/20; Páiąk z Minerwą łzedł o zakład świętą/ Ktoby cieńfzą nic/ y przędzę zácztą Vkręcił ze lnu/ lecz ftráciłá nakład/ Zaráz y zakład. KlonFlis E3v.*

W połączeniach szeregowych (3): kthorzy [Holendrzy] łobie przefpicznie ftali ná morzu czekaiąc wiatru/ nábrawzy towárow Polfkich/ to ieft miedzi/ wánczołu/ popiołu/ lnu/ y inych kupi. BielKron 408; GórnRozm M; GostGospSieb +4.

Zwrot: »prząc len« (1): Y ná nowinách Herebowych/ Przędźiecie len śiany/ moczony w káłuży KlonŻal C4v.

2. *Tkanina wykonana z lnianej przędzy (23)* : Efod była fukienká krotka bez rękawow [...] A była iedná bárzo kofzthowna/ [...] Ale druga [szata] proftha ze lnu dla Lewitow *BibRadz* I 48c *marg*.

W przeciwstawieniu: »szarłat ... gruby len« (1): Tákże od tego który fię obłoczy w fzarłat/ y nośi koronę/ álz do tego który fię obłoczy w gruby len [*A ferente vestem hyacinthinam et coronam, et usque ad eum qui induitur lino crudo*]. *BudBib Eccli* 40/4.

a. *Tkanina kosztowna; rodzaj cienkiego, białego płótna, bisior; byssus Vulg, PolAnt (21)* : Synowie Sele fyná Iudowego byli/ Her oćiec Lechá/ y Láádá oćiec Márefá/ y pothomftwo domu tych którzy robili lnem fubtylnem w domu Asbea. *BibRadz* 1.Par 4/21; *BudBib* 1.Par 4/21.

W połączeniach szeregowych (13): Nábiorą złotá/ Hiácynu/ fzarłatu/ iedwabiu czerwonego/ lnu cienkiego [*Et ipsi accipient aurum, et hyacinthum, et purpuram, et vermiculum cocci, et byssum*]. *BibRadz Ex* 28/5, *Ex* 28/6, 8, 15, 35/6, 23 (12); *BielKron* 33.

W porównaniach (3): tylko niewiáfty przedawáły fzáty s pięknego lnu iáko Iedwab *BielKron* 451, 33, 33v.

W charakterystycznych połączeniach: len biały (3), cienki (3), subtylny (4).

Zestawienie: »len kręcony« = *bissus retortus Vulg, PolAnt* [szyk 10:2] (12): A Przybytek ták vczyńiż: Dziefięć Opon ze Lnu biáłe^{go} kręcone^{go} z iedwabiu modre^{go} Páwłócáne^{go} Kármázynowe^{go} bárzo iálnego przemiennych máści/ robothą dziáną vdziałáż *Leop Ex* 26/1, *Ex* 38/8; *BibRadz Ex* 28/6, 8, 15, 39/2, 5, 8, 24; Napirwey fpodnie vbranie áby było lniáne co namięklzego biáłego lnu kręconego/ wyfzywáne. *BielKron* 34, 33, 33v.

Szeregi: »bisior albo len« (1): Nádziałáli tedy oni wfyficy fercá mądrego/ ku wypráwieniu Przybytku/ Opon dziefięć z Bifioru álbo Lnu biáłego kręconego [*et bysso retorta*] *Leop Ex* 36/8.

»len, kotona« (1): Thowary ich ktore nam nośili/ len fubtylny Kotoná s ktorego fzáty fobie działáią iáko Iedwábne *BielKron* 451v.

3. *Włókno niepalne pochodzenia mineralnego (azbest) lub tkanina złego włókna; asbestinum Mącz, Calep, Cn; asbeston linum, carpasium, linum vivum Cn (2)* : Asbestinum, genus lini quod igne non absumitur, Len któremu ogień nie fzkodzi/ Sálámándrá. *Mącz* 17d; *Calep* 101a.

4. *bot. Linaria vulgaris Mill. (Rost); lnica pospolita, roślina z rodziny trędownikowatych (Scrophulariceae), pospolita na polach i miejscach piaszczystych (6)* :

Zestawienia: »leśny len« (1): Osiris est herba alias urinalis, et linaria Leśny len. *Mącz* 271a.

»Matki Bożej, Maryjej len« [szyk 4:1] (4:1): MATki bożey len ieft podobny ku lnu, albo ku fofnce/ ale fie tim dzieli od fofnki/ bo fofnka puźczas [!] fiebie mleko/ ale len mariey mleka niema, Też kwitnie żółtym kwiatem/ á then prawy modrym. *FalZioł* I 79a, +4a, I 78d, 79a, 79a *żp*.

[»psi len«: Pśi len *SienHerb* E2#.]

Synonimy: 2. biel, bis, bisior, kotona.

Cf ILNICA, LNEK, 1. [LNICA], 2. LNICA, LNICZNIK